

15.12.2020, URL: <https://rpr.org.ua/news/venetsiys-ka-komisiia-rekomenduie-perehlianuty-protseduru-vidboru-ta-pryznachennia-suddiv-konstytutsiynoho-sudu/> (дата звернення: 15.06.2021).

3. Хребет О. Ексклюзивне інтерв'ю голови Венеціанської комісії «Дзеркалу тижня» – Джанні Букіккіо: «Коли у вас серйозна хвороба, потрібне радикальне лікування», 08 червня 2021, URL: <https://zn.ua/ukr/internal/dzhanni-bukikkio-koli-u-vas-serjozna-khvoroba-potribno-radikalne-likuvannja.html> (дата звернення: 15.06.2021).

Решетняк Н.В.,
здобувачка вищої освіти ННІ «Юридичний інститут «Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана»

Рижук Ю.М.,
к. ю.н., доцент, професор кафедри конституційного та кримінального права ННІ «Юридичний інститут «Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана»

ІСТОРИЧНЕ СТАНОВЛЕННЯ КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ ЯК ОСНОВНОГО ЗАКОНУ

28 червня 1996 року Верховною Радою України було ухвалено Конституцію – Основний Закон України [1], яка стала правовою основою суверенітету нашої країни, гарантом стабільності суспільства та політико-правовою засадою подальшого розвитку української державності.

Чинна Конституція пройшла складний шлях становлення і розвитку.

Як зазначає А.І. Козаченко, формування українського конституціоналізму здійснювалося, спираючись, по перше, на досягнення європейської конституційної теорії і практики, та, по друге, – на власний національний конституційний досвід [2, с. 205]. При цьому, як обґрунтовано зауважує дослідник, визначальним фактором формування такого конституціоналізму був процес національного державотворення: в умовах створення незалежної української держави (Україна-Гетьманщина середини XVII ст., державотворення

доби національно-визвольних змагань 1917-1921 років, після проголошення незалежності України у 1991 році) відбувався стрімкий розвиток конституційного права та відповідних державних і суспільних інститутів, а в умовах втрати національної державності формування українського конституціоналізму гальмувалося, і його основними формами були розвиток конституційної думки та напрацювання конституційних проєктів майбутньої Української держави [2, с. 205].

Першими відомими кодифікаціями українського права є «Руська правда» та «Литовські статuti», що увібрали в себе правові традиції Київської Русі та середньовічної Європи.

Акти періоду Гетьманщини, які, спираючись, зокрема, на козацьке звичаєве право Запорозької Січі, засноване на демократичних принципах визнання прав і свобод, виборності, строковості, колегіальності, підзвітності та підконтрольності органів управління ставили Україну в один ряд з іншими європейськими країнами. Символом козацької демократії та державності став підписаний 05 квітня 1710 року договір гетьмана Війська Запорозького Пилипа Орлика із старшиною, полковниками та козацтвом названого Війська, відомий як Конституція Пилипа Орлика [3]. Конституція Пилипа Орлика визначала права і свободи в козацькій державі, передбачала розподіл влади на законодавчу, виконавчу і судову. При цьому наскрізною в ній була ідея державної незалежності України. Оскільки Конституцію Пилипа Орлика було ухвалено в еміграції, вона не набрала чинності, і її розглядають переважно як результат розвитку української національної конституційної ідеї, а також оригінальну правову пам'ятку, яка однією з перших у Європі заклала основи республіканської форми правління [2, с.50; 4].

Протягом наступних двох століть формою розвитку національних прагнень українців були конституційні думки та проєкти майбутньої Української держави – від культурної і політичної автономії в складі федерації до державної самостійності. Так, у 1846-1850 роках у Кирило-Мефодіївському товаристві з'явилося кілька варіантів проєктів Конституції Слов'янських Сполучених

Штатів, найбільш відомий з яких – проєкт Георгія Андрузького «Начерки Конституції Республіки», що передбачав створення федерації слов'янських народів, до складу якої мали увійти 7 штатів: Україна із Причорномор'ям, Галичиною і Кримом, Річ Посполита, Бессарабія із Молдавією та Валахією, Остзея (Естонія, Латвія і Східна Прусія), Сербія, Болгарія і Дон [5]. У 1884 році М. Драгомановим був розроблений конституційний проєкт перетворення Російської імперії на децентралізовану федеративну державу – «Проєкт основаній устава украинскаго общества «Вольний союзъ» – «Вільна спілка» [6], а у вересні 1905 року в першому номері часопису «Самостійна Україна» Української народної партії (націонал-радикальне крило українського руху) було опубліковано «Основний Закон «Самостійної України» – спілки народу українського» [7], в основу якого покладено принцип повної самостійності України.

Новий етап розвитку вітчизняного конституціоналізму знаменували національно-визвольні змагання 1917-1921 років. Слід погодитися із твердженням, що у цей період, по суті, відбулася апробація різних конституційних концепцій: соціал-демократичної, націократичної та консервативної, однак в умовах війни та у зв'язку з коротким періодом існування національної державності юридичний конституціоналізм не набув фактичного втілення [2, с. 205]. Так, 29 квітня 1918 року Центральною Радою було прийнято Конституцію Української Народної Республіки (Статут про державний устрій, права і вільності УНР) [8], якою Україна визнавалася суверенною, самостійною та незалежною державою – парламентською республікою, вводилися демократичні принципи національного співіснування, гарантувалися основні права людини. Проте того ж дня, 29 квітня 1918 року, відбувся переворот, який проголосив П. Скоропадського гетьманом Української Держави. Останній своєю «грамотою» розпустив Центральну Раду та скасував прийняті нею закони. У часи Гетьманату діяли закони, що закріплювали монархічну форму правління [4].

У радянський період в Україні було прийнято чотири Конституції (1919, 1929, 1937 і 1978 років). З одного боку, Конституції цього періоду проголошували

широкі демократичні права і свободи громадян та наділяли Верховну Раду УРСР окремими ознаками органу парламентського типу. Але з іншого – замість політичного плюралізму закріплювали повноту влади за комуністичною партією, а проголошені демократичні права часто мали формальний характер.

Новітній конституційний процес в нашій країні пов'язаний з відновленням української державності та бере свій початок з дня прийняття Декларації про державний суверенітет України – 16 липня 1990 року [9]. Однак протягом 1991-1995 років незалежна Україна жила за Конституцією УРСР 1978 року, до якої в цей період було внесено 18 змін. Було введено посаду Президента, проте документа щодо взаємодії гілок влади, не було. Боротьба парламентської та президентської гілок влади зумовила підписання у червні 1995 року конституційної угоди [4].

Визначною подією формування сучасного національного конституціоналізму стало прийняття Верховною Радою у 1996 році чинної Конституції України, що визнає найвищою соціальною цінністю людину, а головним обов'язком держави – утвердження і забезпечення її прав і свобод. Важливе значення також мають норми Основного Закону щодо здійснення державної влади на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу та судову, якими закріплені принципи політичної ідеологічної, економічної багатоманітності та інші.

Проте прийняттям цієї Конституції конституційний процес не завершився. Він триває поки існує держава і розвивається суспільство, адже Основний Закон має відповідати стану суспільства та реагувати на його потреби. Після прийняття Конституції в її текст 7 разів вносились зміни. Наразі на розгляді в Верховній Раді також перебувають законопроекти щодо її удосконалення. При цьому, для забезпечення стабільності конституційних норм, ураховуючи міжнародні стандарти, Основним Законом передбачена особлива процедура внесення змін до нього.

На завершення слід зазначити, що на сучасному етапі стало особливо відчутно, що для успішного розвитку держави принциповим є не лише

демократичний зміст Основного Закону, але й практична дієвість Конституції та передбачених нею принципів верховенства права, пріоритету прав людини.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: офіц. текст. Дата оновлення: 01.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 10.06.2021).
2. Козаченко А.І. Історія розвитку конституціоналізму в Україні: навч. посібник. Полтава: «Астроя», 2020. 217 с.
3. Пакти й конституції законів та вільностей Війська Запорізького... *Історія української Конституції. Українська правнича фундація; упоряд.: А. Г. Слюсаренко, М. В. Томенко.* Київ: Право, 1997. С. 31-46.
4. Довідкові матеріали до 24-ї річниці ухвалення Конституції України. Інформаційне управління Апарату Верховної Ради України. 26.06.2020. URL: <https://www.rada.gov.ua/documents/DayConstitution/194685.html> (дата звернення: 10.06.2021).
5. Начерки Конституції Республіки Георгія Андрузького. *Історія української Конституції. Українська правнича фундація; упоряд.: А. Г. Слюсаренко, М.В. Томенко.* Київ: Право, 1997. С. 54-64.
6. «Проектъ оснований устава украинскаго общества «Вольный союзъ» – «Вільна спілка». *Історія української Конституції. Українська правнича фундація; упоряд.: А. Г. Слюсаренко, М. В. Томенко.* Київ: Право, 1997. С. 65-74.
7. Основний Закон «Самостійної України» – спілки народу українського. *Історія української Конституції. Українська правнича фундація; упоряд.: А. Г. Слюсаренко, М. В. Томенко.* Київ: Право, 1997. С. 75-84.
8. Конституція Української Народної Республіки. (Статут про державний устрій, права і вільності УНР). *Історія української Конституції. Українська правнича фундація; упоряд.: А. Г. Слюсаренко, М. В. Томенко.* Київ: Право, 1997. С.105-113.

9. Декларація про державний суверенітет України від 16.07.1990 р.
URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-12#Text> (дата звернення: 10.06.2021).

Ситницька О.О.,
здобувачка вищої освіти ННІ «Юридичний інститут «Київського національного
економічного університету імені Вадима Гетьмана»

КОНСТИТУЦІЯ УКРАЇНИ І ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ НАШОЇ КРАЇНИ

Стрімкий розвиток інформаційних технологій та поширення Інтернету протягом двох останніх десятиліть призвели до діджиталізації всіх сфер суспільного життя та створили безпрецедентну можливість реалізації громадянами прав на вираження своїх поглядів та отримання інформації у цифровому просторі. Разом із цим зросли загрози, зумовлені зловживанням правами осіб та незаконним втручанням в особисте життя. В таких умовах актуальним є питання модернізації нормативно-правового регулювання відповідних сфер суспільних відносин. Оскільки Конституція України була прийнята у 1996 році [1], до діджиталізації, потребує вирішення й питання щодо необхідності внесення змін до неї.

В юридичній літературі обґрунтовано зазначається, що в процесі реформування мають бути конкретизовані у нормативно-правових актах стосовно цифрової реальності вже закріплені в Конституції України права людини [2, с. 130] (на свободу думки і слова, вільне вираження своїх поглядів і переконань, таємницю листування та телефонних розмов, невтручання в особисте і сімейне життя, непоширення конфіденційної інформації про особу тощо).

Окрім того, діджиталізація суспільного життя призвела до виникнення раніше невідомих, проте також потребуючих нормативного регламентування так званих цифрових прав. До таких прав відносять: 1) право на доступ до Інтернет, яке передбачає можливість безперешкодного доступу до Інтернет та заборону необґрунтованого обмеження такого доступу; 2) право на переносимість даних,